

УДК 631.15:658.152(477.53)

А. А. Гребеннікова,

к. е. н., ст. викладач кафедри економіки підприємства, Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

А. А. Grebennikova,

Candidate of economic sciences, senior lecturer of department «Economy of Enterprise», National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev

THEORETICAL ASPECTS OF INNOVATION AND INVESTMENT PROVIDE PRODUCTIVE ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

В статті здійснено аналіз існуючих точок зору з теоретичних аспектів інноваційно-інвестиційного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств й уточнено його визначення як сукупності інвестиційних заходів, спрямованих на практичне впровадження в аграрне виробництво винаходів, інноваційних розробок, рекомендацій та прискорення розвитку сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі, з метою отримання економічного чи соціального ефекту.

In the article we analyzed the existing viewpoints on the theoretical aspects of innovation and investment provide productive activity of agricultural enterprises and clarified its definition as a combination of investment measures aimed at practical implementation in the agricultural production of inventions, innovation, recommendations and accelerate the innovation development of agricultural enterprises, to obtain economic or social impact.

Ключові слова: інновація, інвестиція, інноваційно-інвестиційна діяльність, інноваційно-інвестиційне забезпечення, виробнича діяльність, ефективність, сільськогосподарські підприємства.

Keywords: innovation, investment, innovative and investment process, innovative and investment provision, productive activity, effective, agricultural enterprises.

Вся історія суспільного виробництва свідчить, що ключове значення у підвищенні його економічної ефективності, формуванні сталого розвитку, удосконаленні технічної бази відіграє процес взаємодії науки і виробництва. Безперервне поліпшення засобів і предметів праці, втілення новітніх технологій і оптимізація виробничого процесу слугує основною рушійною силою економічного зростання будь-якої країни.

Розвиток сільського господарства України передбачає впровадження нових технологій, розробок, нових способів виробництва, виробництво нової якісної продукції, розвиток і нарощування інфраструктури. Постановка і вирішення питання інноваційно-інвестиційного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств у першу чергу вимагає з'ясування суті понять «інновація», «інвестиція» «інноваційно-інвестиційний розвиток» та «інноваційно-інвестиційне забезпечення».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення суті понять «інновації», «інвестиції» та їх поєднання привертало увагу багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів. Так, основні засади інноваційно-інвестиційного забезпечення виробництва висвітлюють у своїх працях: Й. Т. Балабанов, І. О. Бланк, Е. Денісон, П. Друкер, П. Елліот, М. Калецкі, Дж. Кейнс, М. І. Кісіль, О. В. Крисальний, О. Лапко, Г. Менш, А. А. Пересада, Б. Твіс, М. Туган-Барановський, Й. Шумпетер та інші.

Постановка завдання - узагальнити теоретичні положення та розкрити суть економічної категорії «інноваційно-інвестиційне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств»

Виклад основного матеріалу. Біля витоків інноваційної теорії економічного розвитку стоїть перший міністр фінансів Української народної республіки, видатний учений Михайло Туган-Барановський. Він зробив суперечливий висновок: не споживання і попит управляють виробництвом, а саме виробництво управляє споживанням, і це відбувається через нагромадження капіталу та його інвестування в нові технології і виробництва [12].

Можна виділити два основних підходи до розуміння цих категорій: вузький та широкий. У сучасній економічній літературі ми часто зустрічаємо трактовку інновації на підприємствах тільки з технічного погляду. Вузький підхід ототожнює інновацію з виробництвом, особливо з оновленням його технологій, техніки, продукції. Визначення поняття інновації як нового продукту або послуги, спосіб їх виробництва, новація в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах – це широкий підхід. Крім того, такий погляд на інноваційну діяльність включає передовий досвід і його розповсюдження, використання новацій в інших сферах діяльності [8].

Поняття «інновації» варто розглядати з трьох позицій:

- 1) інновація як результат наукової думки, нова ідея, новина, досвід, що ще не має товарної форми;
- 2) інноваційний продукт – тобто призначене для продажу нововведення, інноваційний продукт як товар на ринку інновацій;
- 3) результат постійного та циклічного процесу трансформації наукових досягнень у виробництво, інновація як економічна категорія.

Австрійський економіст Й. Шумпетер увів термін «інновація» у науковий оборот. У 1912 році у своїй роботі «Теорія економічного розвитку» він запропонував концепцію інновацій, основою якої була ідея про «нові комбінації». Теорія інновацій Й. Шумпетера є підґрунтям для твердження, що нововведення необхідно розглядати в динаміці та виключно з позицій теорії життєвих циклів, а їх сукупність – складна динамічна система. У сучасному розумінні це зводиться до комбінації таких складових [3, с.11] (рис.1).

Інновація за різних умов визначається як процес і як кінцевий результат діяльності, втілений у вигляді новітнього або удосконаленого продукту, нових

послуг, що мають ринковий попит або соціально-економічну значимість для суспільства, новітнього або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності [3, с.11]. Внаслідок інновації суттєво змінюються кількісні та якісні характеристики сфер виробництва та споживання, прискорюється економічний розвиток, забезпечується інтенсифікація суспільного виробництва.

Рис. 1. Розкриття змісту інновацій за Й.Шумпетером.

Джерело: [3]

Загалом інновація або нововведення – це розробка та використання нових техніко-технологічних методів, засобів і способів організації виробничої діяльності, випуск нової, якісної продукції, що дає змогу отримати кращі результати виробництва, підвищити життєвий рівень населення, покращити умови праці, знизити негативні соціально-екологічні наслідки господарювання, заощадити виробничі ресурси.

Так, Б. Твісс [11, с.33] визнає, що інновація – це процес нововведення, передачі наукового або технічного знання безпосередньо в сферу потреб споживача; продукт при цьому перетворюється лише в носія технології, і форма, якої він набуває, визначається тільки після ув'язування самої технології та потреби, що задовольняється.

В свою чергу, П. Друкер вважає, що головною рисою нововведення є його вплив на спосіб життя людей, так інновація – це специфічний інструмент заповзятливості, дія, що передає ресурсам нові можливості створення багатства [5].

Американські вчені розглядають інновації як складну виробничу та організаційно-економічну систему, що дає можливість трансформувати науково-технічну ідею або винахід саме на комерційну реальність і господарську діяльність. Зокрема, П. Елліот зазначає, що нововведення – це комерціалізація винаходу з метою виробництва корисного продукту, процесу або блага [4].

Категорія «інновації» у вітчизняній економіці з'явилася наприкінці ХХ століття. Нині велика кількість наших науковців працює над вдосконаленням і поглибленням теорії інноваційного розвитку, адже проблема інвестицій та інновацій є основою сучасної теорії економічного зростання.

Досить оригінальним, на нашу думку, є визначення О. Лапко, який вважає, що нововведення зводиться до розвитку технології, техніки, управління на стадіях їх зародження, освоєння, дифузії на інших об'єктах [9].

В свою чергу такий дослідник, як М. І. Кісіль, наводить своє систематизоване визначення інновацій як генерування, прийняття й впровадження нових ідей, процесів, продуктів і послуг [7].

Інші вчені, поряд із визначенням суті інновацій наводять і відповідну їх класифікацію. Й. Т. Балабанов пропонує розрізняти [1]: економічні інновації – це нововведення в господарській діяльності; фінансові – нововведення у фінансовій сфері, які на фінансовому ринку реалізують у формі фінансового продукту або фінансової операції; соціальні – якісні зміни умов праці в соціальній сфері; продуктові – створення нових продуктів; технологічні – нові способи виробництва старих чи нових продуктів; науково-технічні – створення нового науково-інженерного вирішення і доведення його до промислового зразка.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможності технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Разом з тим, інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Сучасний досвід господарювання переконує, що інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств неможливий без активізації інвестиційної діяльності, оскільки саме інвестиції слугують основою для успішного розвитку підприємства на інноваційній основі. Адже для досягнення позитивних результатів впровадження інноваційного проекту важливо залучити потенційних інвесторів та забезпечити зацікавленість суб'єктів до інновацій та інвестицій.

Щодо самого поняття «інвестиції», то живити на території нашої країни його почали з 1991 року. До того часу воно трактувалося в довідковій літературі як довгострокове вкладення капіталу у промисловість, сільське господарство, транспорт та інші галузі господарства і виробничі об'єкти всередині країни або за кордоном з метою отримання прибутку. В ЄСРП інвестиції ототожнювалися з поняттям капітальні вкладення – вкладання капіталу у відтворення основних засобів.

Термін «інвестиції» досить тісно пов'язаний з поняттям капітал. Зміна поглядів на ці категорії відбувалася у процесі розвитку суспільно-економічних відносин. Своє бачення цих понять дає кожна економічна школа. Сучасна теорія інвестицій виникла як синтез підходів кейнсіанської, інституціональної і неокласичної теорій, тобто інвестиції розглядаються на мікро- чи макрорівнях у всіх сферах економіки.

Дж. Кейнс розумів під інвестиціями: «поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду». Це – «та частина прибутку за певний період, що не була використана для споживання» [6]. Щодо сучасного розуміння даного економічного поняття, то професор І.О. Бланк розглядає інвестиції як вкладення капіталу з метою його наступного збільшення [2].

Існують дві версії походження терміну «інвестиції». Одні вчені вважають, що це поняття походить від латинського слова “invest” – вкладати, на думку інших від “investio” – одягати. Останнім часом науковці притримуються другої версії.

Немає однозначності у визначенні поняття “інвестиції” і в Українському законодавстві. Так, у Законі України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход), або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме і нерухоме майно;
- майнові права;
- сукупність технічних, технологічних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації. Навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих;
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

В той же час у Податковому Кодексі України (Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств») дається дещо інше, вужче поняття інвестицій: інвестиція визначається як господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно.

У спрощеному розумінні інвестиції – це те, що “відкладають” на завтрашній день, для того щоб мати можливість більше споживати в майбутньому. Одна

частина інвестицій – це споживчі блага, які не застосовуються в поточному періоді, а відкладаються в запас (інвестиції на збільшення запасів). Інша частина – це ресурси, які спрямовуються на розширення виробництва (вклади в споруди, машини та будівлі).

Нами поділяється думка, що інвестиції – це вкладання всіх видів капіталу в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою досягнення поставлених інвестором цілей.

Саме прагнення отримати вигоду, прибуток чи дохід поєднує ці два поняття «інновації» та «інвестиції». Оскільки всі нововведення направлені на удосконалення існуючих систем, механізмів, продуктів тощо з метою отримання кращого результату. Інвестиції – це фінансове забезпечення інноваційних процесів.

У статті 3 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інноваційна діяльність визначається як «одна з форм інвестиційної діяльності», що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу. Ця діяльність охоплює:

- 1) випуск і поширення принципово нових видів техніки і технологій;
- 2) прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- 3) реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат;
- 4) фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;
- 5) розробку і впровадження нової ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального й екологічного становища.

А. Пересада стверджує, що інноваційні інвестиції – це вкладання в нововведення (інновації). У стабільних економічних умовах всі інвестиції повинні бути одночасно інноваціями, у кризових умовах можливі інвестиції на підтримку діючих технологічно відсталих виробничих фондів [10].

Інновації в сільському господарстві спрямовані на задоволення певної суспільної потреби, зокрема, продовольчих потреб населення через поліпшення землі як природного ресурсу, створення нових сортів рослин, порід тварин тощо. Вони є засобом, використання якого дає можливість одержати певний економічний ефект, пов'язаний з реалізацією цілей розвитку агропромислового виробництва, підвищенням ефективності його функціонування.

Вважаємо, що інвестиційно-інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств – це процес фінансового забезпечення комерціалізації новітніх розробок, програм, селекційних видів продукції та інше з метою підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому продовольчих ринках, отримання прибутку чи інших вигод.

Інноваційний процес в агропромисловому виробництві можна охарактеризувати двома основними рисами: його базовою основою є нова наукова ідея – джерело нововведення, що в ході інноваційного процесу розробляється більш детально, проходить технічну апробацію та впроваджується у виробництво; головним критерієм успіху інноваційного процесу є суспільна необхідність та значущість його результатів. Необхідно підкреслити, що в умовах ринку недостатньо запропонувати інновацію – вона ще має бути успішно реалізована на ньому.

Тож на нашу думку, інноваційно-інвестиційне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств – це сукупність інвестиційних заходів, спрямованих на практичне впровадження в аграрне виробництво винаходів, інноваційних розробок, рекомендацій та прискорення розвитку сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі, заради досягнення поставленої інвестором мети щодо отримання економічного чи соціального ефекту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах ринкової економіки поняття «інвестиції» та «інновації» нерозривно пов'язані. Взагалі, можна сказати, що ефективність інноваційного розвитку підприємства прямо залежить від наявності та кількості власних коштів, можливості залучення зовнішніх фінансових ресурсів та зацікавленості інвесторів у реалізації інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент. / И. Т. Балабанов – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 208 с.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. / И.А. Бланк – К.: МП «ИТЕМ» ЛТД, 1995. – 448 с.
3. Бодров В. Г. Инновационно-инвестиционная модель стального развития национальной экономики : навч.-метод. матеріали / В. Г. Бодров, В. О. Гусев, В. Ф. Мартиненко. – К.: НАДУ, 2009. – 60 с.
4. Донцова Л.В. Инновационная деятельность: состояние, необходимость государственной поддержки, налоговое стимулирование / Л.В. Донцова // Экономика XXI века. – 1999. – № 1. – С. 3.
5. Друкер П. Как обеспечить успех у бизнесе: новаторство и предпринимательство/ П. Друкер [Пер. з англ.]. – К.: Україна, 1994. – 319 с.
6. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс // Антология экономической классики. – М.: Эконом, 1993. – Т.2.
7. Кісіль М.І. Інвестиційна та інноваційна складові доктрини аграрної політики України / М. І. Кісіль // Экономика АПК. – 2003. – №7. – С. 82-87.
8. Коденська М. Ю. Методичні підходи щодо інвестування розвитку цукробурякового виробництва/ М. Ю. Коденська – К.: ННЦІАЕ, 2005. – 46 с.
9. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О. Лапко. – К., 1999. – 253 с.
10. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом/ А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
11. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. / Б. Твисс – М.: Экономика, 1989. – 271 с.
12. Туган-Барановський М. Промислові кризи в сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя / М. Туган-Барановський – К. 1894. – 267 с.

References.

1. Balabanov, I. T. (2000), *Innovacionnyj menedzhment* [Innovation management], «Piter», St. Petersburg, Russia.
2. Blank, I.A. (1995), *Investicionnyj menedzhment* [Investment management], МР «ИТЕМ» LTD, Kyiv, Ukraine.
3. Bodrov, V. H. Husiev, V. O. and Martynenko, V. F. (2009), *Innovatsijno-investitsijna model' staloho rozvytku natsional'noi ekonomiky : navch.-metod. materialy* [Innovation and investment model of sustainable development of the national economy], NADU, Kyiv, Ukraine.
4. Doncova, L.V. (1990), «Innovation: condition, necessity of state support, tax stimulation», *Ekonomika XXI veka*, vol. 1, pp. 3.
5. Druker, P. (1994), *Yak zabezpechty uspih u biznesi: novatorstvo i pidpriemnytstvo* [How to ensure business success: innovation and entrepreneurship], Kyiv, Ukraine.
6. Kejns, Dzh. (1993), *Obshhaja teorija zanjatosti, procenta i deneg* [General theory of employment, interest and money], Ekonom, Moscow, Russia.
7. Kisil, M.I. (2003), «Investment and innovation components of the doctrine Agricultural policy in Ukraine», *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 82-87.
8. Kodenska, M. Yu. (2005), *Metodychni pidkhody schodo investuvannia rozvytku tsukroburiakovoho vyrobnytstva* [Methodological approaches to the investment of sugar beet production], NNTsIAE, Kyiv, Ukraine.
9. Lapko, O. (1999), *Innovatsijna diial'nist' v systemi derzhavnogo rehuljuvannia* [Innovation activity in the system of state regulation], Kyiv, Ukraine.
10. Peresada, A.A. (2002), *Upravlinnia investitsijnym protsesom* [Management of the investment process], Libra, Kyiv, Ukraine.
11. Tvis, B. (1989), *Upravlenie nauchno-tehnicheskimi novovvedenijami*, [Management of scientific and technological innovations], Ekonomika, Moscow, Russia.
12. Tuhan-Baranovskij, M. (1894), *Promyslovi kryzy v suchasnij Anhlii, ikh prychny i vplyv na narodne zhyttia* [Industrial crises in modern Britain, their causes and impact on national life], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"